

БРАНКА ТОШИЋ

ПРОСТОРНА СТРУКТУРА НАСЕЉА ГОЛУБАЦ

Положај насеља. — Насеље Голубац налази се у источном подручју Србије, у оквиру Подунавског региона. Голубац лежи на југо-источном ободу Панонског басена, на десној обали Дунава, на улазу у Бердапску клисуру. Како река Дунав чини границу према Румунији, Голубац, као и читава територија општине спадају у ред пограничних подручја.

Пловност Дунава и долина Дунава, као најпогоднији простор планинском рељефу за везу Панонског са Влашко-пантијским басеном, утицали су на настанак и развој насеља. Дунав је био прва и најстарија природна саобраћајница која је североисточну Србију везивала за моравску Србију. У Голупцу су се правиле паузе у пловидби, непосредно пре улаза у Бердапску клисуру, где је било опасно место за пловидбу (3, 299). У долини Дунава је изграђена саобраћајница магистралног значаја Пожаревац — Велико Градиште — Голубац — Доњи Милановац — Кладово, која повезује моравску Србију са Бердапом и крајњим, источним делом Србије који су до пре 20 до 30 година били међусобно лоше повезани.

Поред ових саобраћајница, за Голубац су значајни и регионални путеви, који га повезују са залећем овог дела Дунава. Регионални пут долином Пека омогућава везу са магистралним путем од Пожаревца према Кучеву и даље, према североисточној Србији. Исту везу са Звиждом и долином Пека омогућавају и регионални путеви Голубац — Турија и Голубац — Малешево — Зеленик, а преко пута Кучево — Петровац и са долином Млаве (13, 87).

Железничка пруга од Пожаревца према Кучеву и Мајданпеку пролази малим делом на територији општине Голубац. Укидање пристаништа на Дунаву у Голупцу и пребацивање и везивање знатног дела транспорта за железничку и друмску магистралну саобраћајницу Пожаревац — Мајданпек допринело је стагнирању Голупца и губљењу значаја у свом простору.

Рецензенти: др Александар Вељковић и др Милан Бурсаћ, Београд

Голубац се не налази у средишту општине, али с обзиром на њен издужени облик Голубац је насеље са најповољнијим положајем међу насељима општине. Нижи део насеља лежи на алувијалној равни Дунава, а виши на северном ободу неогених терена Житковачко-голубачке удолине (24). Кроз удолину протичу два потока Турски и Тробљански, и Голубац се налази на њиховим доњим деловима долина и у зони ушћа у Дунав. Насеље је на надморској висини од око 70 м до око 170 м (13, 45).

Карактеристике геопросторне структуре општине Голубац. — Најважније географске карактеристике овог подручја, које указују на услове за развој и ниво развијености и значаја Голупца су:

— низак је прираштај становништва (—4,8% у 1980—1982. години) који је последица и природног и механичког кретања становништва (25),

— емиграциони карактер дела подручја, као последица недовољне привредне развијености (13, 9—17),

— просечна величина насеља у општини Голубац је мала, 564 становника по насељу у 1981. години, а у послератном периоду запажа се и стално њено смањивање,

— недостатак радне снаге, посебно квалификоване, која представља један од основних ограничавајућих услова за развој (12),

— достигнут степен концентрације активности и становништва у Голупцу је веома низак у односу на ниво у Подунавском региону и Србији (13, 9—17),

— подручје општине претежно има пољопривредно обележје, 48,6% чини пољопривредно у укупном становништву (25),

— процес деаграризације је знатно спорији и у Голупцу и на подручју општине него на осталим подручјима Региона и Србије (13, 9—17),

— нижи је национални доходак по становнику у општини Голубац у односу на Србију и Регион, јер ниво дохотка по становнику у општини износи 38% дохотка по становнику у Србији, односно 49% у Региону (26),

— заостајање општине у целини према развоју региона.

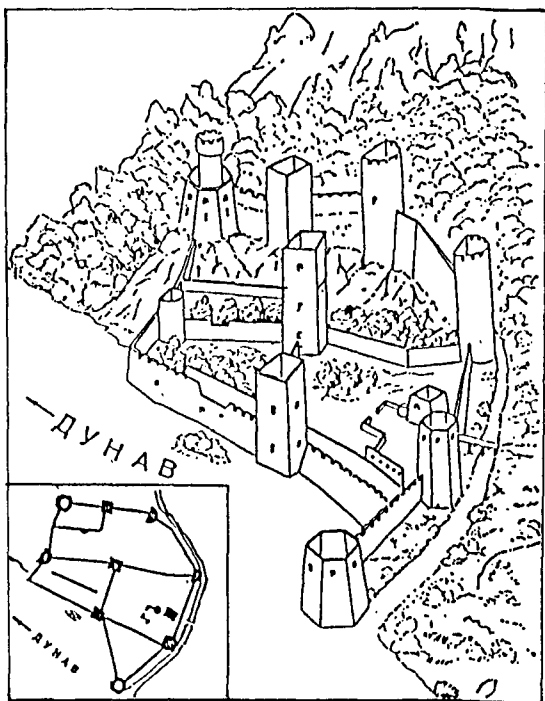
Развој насеља. — Појава Голупца везује се за римски кастел *Vicus Surrae* лежао је на узвишењу између потока (1, 22). Ту је било и село, а могуће да се неко време налазило и седипте легије. Овај кастел је грађен крајем првог и почетком другог века нове ере. *Vicus Surrae* је вероватно био под управом града *Viminacium*-а и представљао је једну од већих станица на путу ка *Nikomediји*. Претпоставља се да су димензије кастела износиле 180×180 m. Пристаниште и трговачка четврт су тада лежали западно од данашњег насеља Голубац (4, 103—104).

У средњевековном периоду Голубац је припадао оним утврђеним градовима, које су градили феудалци ради своје сигурности, или црква ради заштите својих поседа. Ово насеље се тада називало град, иако та реч тада није имала данашњи смисао, него се више односила на утврђење. Неколико километара низводно од тадашњег насеља на самом улазу Дунава у Бердапску клисуру налази се Голубачки град (ск. 1), подигнут у XIII веку на рушевинама турског утврђења. Његов положај је имао велики стратешки значај и зато је био једно од главних дунавских утврђења. О град су се отимали многи освајачи. У долини, пред самим

градом, постојало је подграђе. За време Турака ту је била џамија и хамам који су касније, по наредби кнеза Милоша, порушени (1, 22). Голубачки град данас представља једно од најочуванијих дунавских утврбења средњевековне Србије.

Ск. 1. — Скица и основа голубачке тврђаве (7)

Fig. 1. — Figure and plan of the Golubac fortification

У турском периоду Подунавље престаје да буде главни одбрамбени бедем упадима са севера и почиње да служи за продирање освајачке турске војске на север. Тако је Голубачки град служио Турцима за упад у Мађарску и освајање њених територија. Голубачки град је био само војничка тврђава на месту непогодном за развој иоле значајнијег подграђа или насеља. За разлику од неких других средњековних градова на Дунаву (Београд, Смедерево и сл.), где су се под окриљем старих градова дизала већа подграђа, данашња варошица Голубац развила се тек на 4 km далеко од напуштеног града (5, 7).

Половином XVIII века Голубац се помиње као сеоско насеље са 43 дома.

После ослобођења Србије, у првој половини XIX века, у 1822. години, Голубац је имао 62 дома (2, 19). Неколико година касније путописац О. Д. Пирх описује Голубац као некадашњу паланку, а сада село, место које пропада (20, 87). Ј. Вујић каже за Голубац да је стари порушени град, са девет кула и остацима старе цркве и џамије, а да је у близини њега село са истим именом (2, 20). Крајем XIX века Ф. Каниц истиче да је Голубац среска варошица, која са своје две улице нема никакву посебну драж. Тада је у насељу постојала црква и четвороразредна школа са 120 деце. Чаршија је била мала а становништво је

задовољавало своје скромне потребе гајењем жита и уносним риболовом. Голубац је 1876. године задесила поплава, а три године касније земљотрес. Иако је због тога располагао незнатним приходима, Голубац је започео изградњу кеја, калдрмисао је своје улице, па и у изградњи кућа видео се знатан напредак. Насеље је 1895. године имало 1.553 становника у 293 куће (7, 196).

У првој половини XX века, када су се бродови заустављали и правили паузе у пловидби у Голупцу, у време када је он био гранично место према Аустро-угарској, Голубац је био прометно место са знатним увозом и извозом робе. Уколико су се трговачке везе Србије са Аустро-угарском више развијале, утолико је јачао саобраћај Дунавом и, у вези с тим, Голубац је напредовао. Ојачана је изградња и његове саобраћајно-тржишне области која је била знатно већа него данас. Значај Голупца почиње да опада када саобраћај Дунавом добија шири међународни карактер (1, 21). Уствари раније, у доба повољнијих веза, поред Великог Градишта развијао се и Голубац. Временом, захваљујући свом повољнијем положају, више се развило Велико Градиште, јер је предео око Пека био економски непосредније упућен на ово насеље. Са слабљењем функција Голупца, становништво се постепено враћало ранијем занимању — земљорадњи и риболову.

У периоду између два светска рата становништво у Голупцу је, поред трговине и заната живело и од пољопривреде, а знатан део запослених је радио и на одржавању саобраћаја Дунавом. Према М. Савићу индустрија у Голупцу није била развијена пре рата (2, 40). У овом периоду се повећавао број становника, тако је у 1921. години износио 1306, а у 1931. 1541 становник, то је за 247, односно за 12 становника мање него што је у овом насељу живело 1895. године.

У ратном периоду поново је дошло до осетног смањења броја становника. Тако је према попису 1948. године у Голупцу било 1373 становника. После тога запажа се поново благи пораст броја становника насеља, 1924 у 1981. години (таб. 1). Благог пораст броја становника је био резултат развоја административне функције Голупца, као општинског центра на Дунаву, са саобраћајним положајем значајним за развој трговине, занатства и у новије време угоститељства и туризма, захваљујући његовом врло повољном географском, посебно саобраћајном положају.

Таб. 1. — Кретање броја становника у Голупцу од 1948. до 1981. год. (17)

Tab. 1. — Changes in the number of inhabitants in Golubac from 1948 to 1981

година	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.
број становника	1373	1430	1743	1779	1924

За разлику од Великог Градишта, у којем је у послератном периоду изграђено неколико индустријских погона, Голубац се развијао као општински центар, са функцијском структуром у којој су преовлађивале друштвене делатности (управне и услужне делатности), терцијарно-привредни сектор са прилично значајним уделом пољопривреде. Индустријски погони су грађени у другим насељима општине.

Од објеката везаних за примарни сектор у Голупцу постоји земљорадничка задруга, настала у кооперацији са приватницима (укључујући и околна села). Она има три продавнице у Голупцу и пољопривредну апотеку (2, 62).

Занатство у Голупцу чине приватне занатлије производног и услужног занатства са око 30 занатлија (12).

Главни носилац прометне функције је предузеће „Подунавље“ које у насељу има 11 продавница (самопослуга, продавнице прехранбених производа, текстила, конфекције, обуће, намештаја и електроробе). Специјалистичке продавнице су углавном отворене осамдесетих година.

Најзначајнији објекат угоститељства је хотел Б категорије „Голубачки град“, завршен 1983. године. Поред тога у Голупцу има и неколико приватних угоститељских радњи.

Саобраћајне објекте чини пошта, аутобуска станица са 6 перона и речно пристаниште за једно пловно возило. Остале објекте инфраструктуре чини бензинска пумпа, капацитета 4×20 t, четири трафостанице напона 10/0,4 kVA, објекти водовода и канализације за отпадне и атмосферске воде (канализациона мрежа изграђена је само у централном делу насеља), комунална радна организација итд.

Ск. 2. — Голубац почетком двадесетог века (8)

Fig. 2. — Golubac at the beginning of the XX century

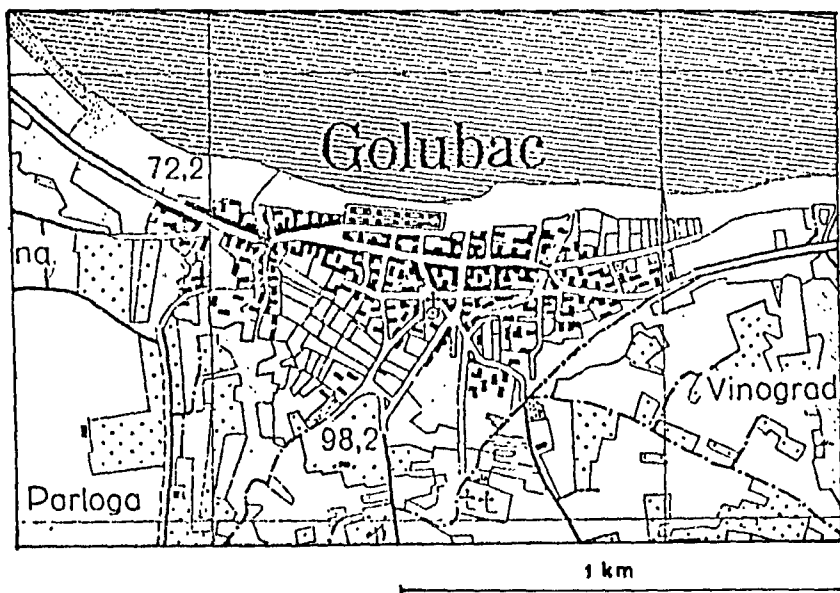
Од објеката здравства има дом здравља, дограђен 1979. године, и апотеку. Објекте образовања чине осмогодишња школа, у новој згради је од 1987. године, народни универзитет и библиотека са читаоницом, а објекте дечијег старања дечији вртић, изграђен 1982. године.

У просторној структури Голупца се истичу и уређене спортско-рекреационе површине: фудбалско игралиште, терени за мале спортове (рукомет, одбојка, кошарка и мали фудбал — дечије игралиште, парк, две марине и плажа) и комуналне површине (зелена и сточна пијаца, гробље и депонија смећа).

Голубац је седиште свих општинских друштвених организација и управно средиште за 24 сеоска насеља општине.

Од осталих објеката Голубац има сточарско-ветеринарску станицу, филијалу Београдске банке, јединицу осигурања и др.

Територијални раст и морфолошке карактеристике насеља. — Иницијално насеобинско језгро Голупца се налазило на обали Дунава, око ушћа два потока у Дунав.

Ск. 3. — Голубац после другог светског рата (9)

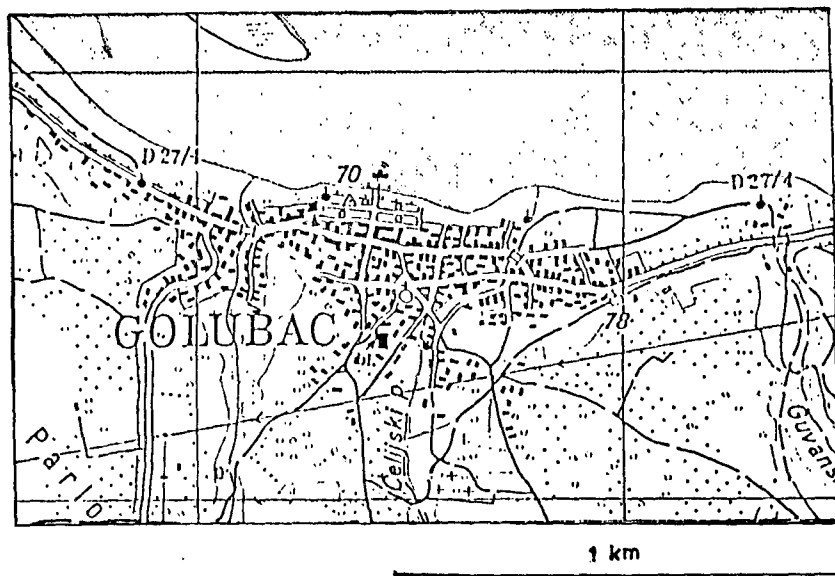
Fig. 3. — Golubac after the Second World War

Почетком XX века (ск. 2) се јасно истиче средиште насеља из кога се развила данашња средишна зона насеља. Ово средиште се пружа до Дунава (8). У то време је у Голупцу постојало пристаниште. У залеђу пристаништа је била црква. Насеље је у то време имало јако издужени облик у правцу запад—исток. Облик терена и положај поред Дунава су били основни фактори обликовања овог насеља. Тадашња главна улица се пружала паралелно са обалом. Ту се налазила чаршија, средишњи део варошице, где је било концентрисано језгро привредне и саобраћајне функције Голупца. Према степену еволуције Голубац је у то време био млада варошица. Улице су оформљене, али су распоређене дужом или

краћом страном уз главну улицу. По правилу су то биле приземне зграде (6, 18). У то време се уочавају и први знаци ширења насеља ка југу. Најстарије језгро ширило се јужно од чаршије дуж попречних нерегулисаних улица.

У послератном периоду долази до спорог ширења и поступног мењања облика насеља (ск. 3), при чему се истичу два вида промена (9), — ширење, тј. повећавање територије насеља ка југу дуж саобраћајница, као и линијско ширење насеља поред обале Дунава и — почетак унутрашњих измена у структури насеља са све већом густином изграђености дуж главне улице.

У овом периоду све је изразитије и ширење насеља према истоку и југу, посебно око цркве.

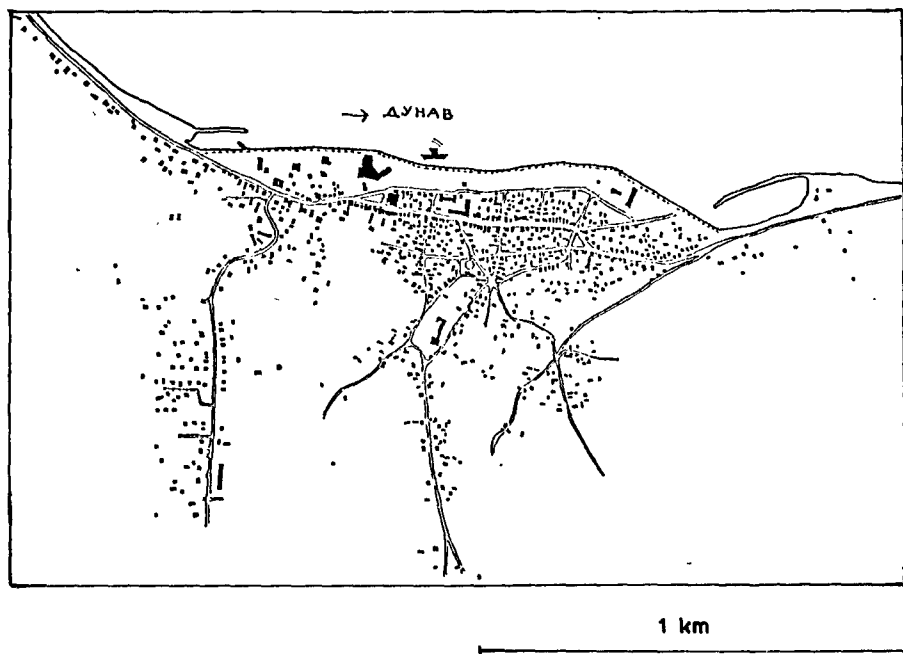

Ск. 4. — Голубац шездесетих година овог века (10)

Fig. 4. — Golubac at 1960' s

До шездесетих година (10), просторни развој насеља био је слабо изражен (ск. 4). Новоизграђени стамбени објекти размештени су независно од правца пружања саобраћајница. У периоду 1947—1965. године је секундарна попречна осовина (улица) продужена до Дунава и то на месту где се налази пристаниште. Тиме је средишњи део насеља остварио чвршћу везу са реком. Ван средишњег дела насеља, наставља се изградња стамбених објеката, у оквиру којих се истичу два објекта другог садржаја и намене. То су дом здравља и црква. У овом периоду је изграђено неколико вишеспратних стамбених зграда у средишњем делу насеља са трговинама или другом наменом у приземљу.

Ширење насеља око главних поменутих саобраћајница настављено је и у новије време и нешто је интензивније него у претходном периоду (ск. 5). Тако је највећи пораст станова забележен у последњем пописном периоду (таб. 2).

Ск. 5. — Голубац осамдесетих година овог века (11)

Fig. 5. — Golubac 1980' s

Таб. 2. — Број станова у Голубцу у XX веку (16; 17; 18)

Tab. 2. — Number of dwelling units in Golubac in the XX century

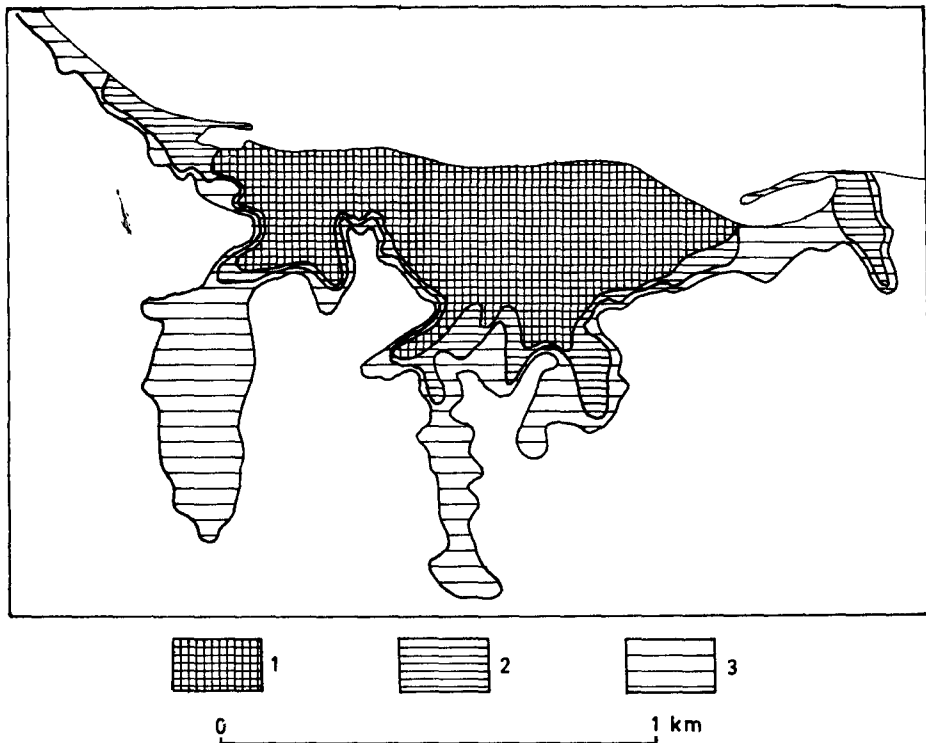
година	1900.	1918.	1940.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.
број станова	237	284	406	420	433	488	520	625

Удео друштвених у укупном фонду станова порастао је са преко 7% у 1961. години на преко 15% у 1981. години (16;18). У Голубцу има данас око двадесет колективних зграда, од којих пет зграда у средишњем делу насеља имају мешовите садржаје.

Просторни развој насеља се пре испољавао кроз повећање изградње индивидуалних стамбених објеката уз саобраћајнице, него кроз велике унутрашње измене у средишту насеља. Све више је долазила до изражаја попречна осовина која је преузимала улогу главне окоснице ширења насеља. Насеље се све више ширило ка југу, уз падине, заузимао је све више заравњене или благо нагнуте терене у пространој удолини изнад старог насеобинског јегра (11).

Ширење насеља ка југу уз саобраћајнице је најизразитије у новије време (ск. 6).

Према класификационој шеми Б. Максимовића, Голубац би се могао сврстати у групу варошица „чији склоп није резултат планског рада, него постепеног спонтаног развоја” и у подгрупу насеља „које су се развијале из малих села и плански под утицајем углавном друмског саобраћаја и чији је плански развој углавном сведен на делимичну регулацију важнијих улица” (15, 29—31).

Ск. 6. — Територијално ширење Голупца у послератном периоду (9; 10; 11)

Fig. 6. — Expanding of the settlement in the postwar period

1 — изграбена површина непосредно после другог светског рата; 2 — изграбена површина шездесетих година; 3 — изграбена површина осамдесетих година

Са друге стране, Голубац, због своје величине и начина развоја (претежно спонтани и делимично усмеравани развој) има слабо диференцирану просторну, посебно функционално-просторну структуру. Наиме, у насељу се јасно испољавају само централна зона (трговинско-занатска чаршија са управно-административним центром) и стамбена зона.

Склоп терена, уски појас ниског и благо нагнутог терена (оивичен стрмим теренима на југу), који се пружа паралелно са Дунавом, природно предодређен за олакшано кретање у правцу исток—запад, значај Дунава као извора средстава за живот и за везе са околним простором, имали су пресудан утицај на стварање почетног облика насеља и његов развој све до последњих 20 до 30 година. Саобраћајница, паралелна са Дунавом, представља главну улицу у насељу и све спољне везе се одражавају кроз њу. У њеном средњем делу је чаршија. Остале улице су стамбене, тихе и без промета, изузев саобраћајнице према Кучеву која је са нешто већим прометом. Централни део у просторној структури Голупца је на стецишту споредне утице са главном осовином развоја.

Блокови кућа у Голупцу су разноврсни; настали трасирањем утица створени су блокови разних трапезастих, трапезоидних и многоугаоних облика са правим странама. У периферним деловима насеља има и неправилних блокова са неправилним многоугаоницима и троугловима са криволинијским странама. Парцеле су облика правоугаоника у средњем делу насеља, или многоугаоника и других облика, у зависности од трасе улице и положаја парцеле у блоку, у периферним деловима насеља. У средишњем делу насеља парцеле су облика правоугаоника, а у периферним деловима насеља су често неправилног, многоугаоног облика, у зависности од трасе улице и положаја парцеле у блоку.

Зграде су већином преземне, а систем изградње претежно индивидуалан. Свака кућа има своје двориште. У средишњем делу насеља дворишта су мала, са већом густином зграда и често се и не виде са главне улице. Ван чаршије, у стамбеном делу насеља, идући од средишњег дела, густина индивидуалних зграда је све мања. У периферним деловима насеља многи индивидуални стамбени објекти имају потпуно сеоски карактер са баштом и економским зградама у дворишту. У новије време, у периферним деловима се, насупрот овим, подижу и нове индивидуалне стамбене зграде, често и са једним или два спрата.

Просторна организација насеља. — Ужа територија насеља има дужину око 1,7 km у правцу запад—исток, а ширину до 1 km у правцу север—југ.

Према подацима који се односе на стање око 1980. године (13, 74) око 70% насеља обухвата површина за становање, око 14% зона центра са производном зоном и око 12% су остале површине (парк, пијаце, гробље, и сл.).

У просторној структури Голупца се издвајају следећи полови унутрашњих функција, који су истовремено и носиоци неких од његових функција у околном ујем или ширем простору. Главни пол, махом у средишњем делу насеља, најсложеније функцијске структуре и најширег просторног домета који обухвата територију општине, а са туристичким услугама покрива знатно шири простор. Зачетак секундарног пола, у југозападном делу насеља, углавном са снабдевачко-дистрибутивном функцијом и појавом првих нуклеуса услуга; покрива насеље Голубац, околне стамбене делове и оближња сеоска насеља која гравитирају ка том делу насеља.

Језгро просторне организације чини централна зона, без јасно издиференцираних центара. Уствари, окосницу просторне структуре чини трг са пословним делом главне саобраћајнице. У тој, централној зони насеља налазе се скоро сви објекти друштвеног стандарда (објекти трговине, занатства, угоститељства, саобраћаја, просвете, културе, здравства и администрације). Заједно са стамбеним објектима, централна зона се везује за главну улицу и, северно од ње, захвата и простор до обале Дунава.

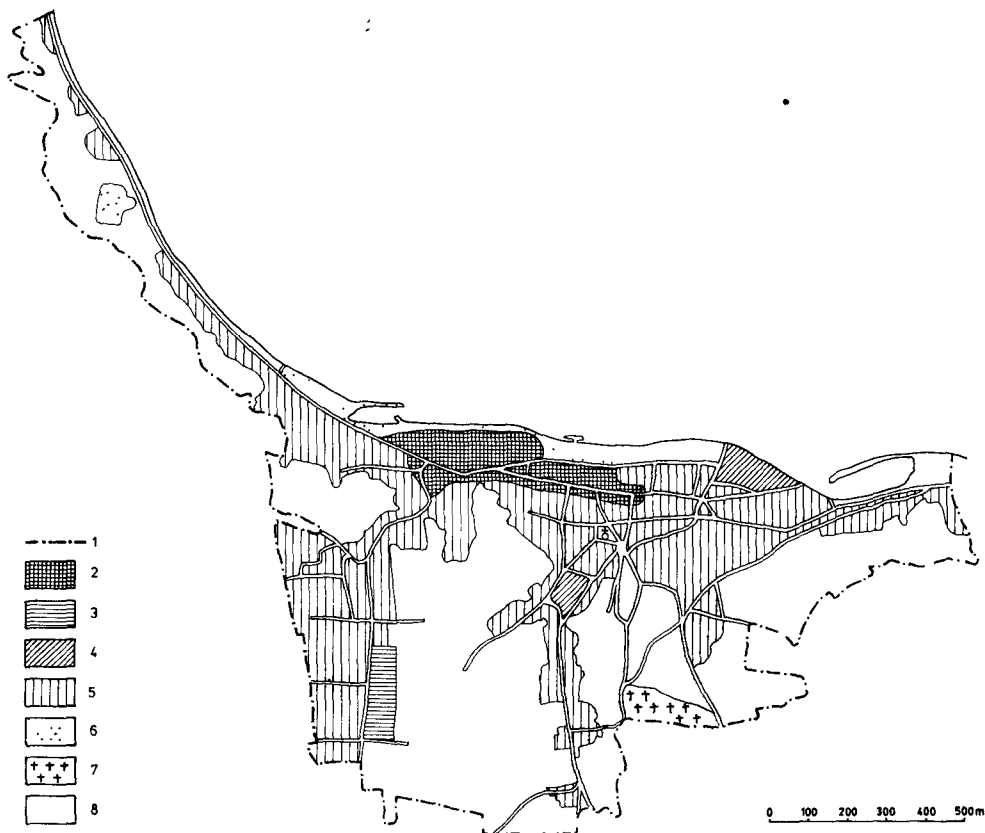
Зачетак секундарног пола у просторној структури Голупца, почиње да се формира. На овом простору је, поред складишта, и сточна пијаца, где се за време пијачних дана и вашара окупља становништво Голупца и околних сеоских насеља.

Централну зону Голупца чине мање просторне јединице, састављене од елементарних јединица појединих делатности. Овај део насеља својим функцијама покрива читаво насеље и његову гравитациону зону и од највећег је значаја за насеље Голубац. Овај централни део је главни пол развоја насеља, место пружања услуга становништву и представља основни пол веза кретања становништва, робе и информација у насељу (19, 182). Центар насеља има најповољнији положај у насељу. Међутим, ниво развијености централних функција је низак, зона деловања мала (за неке функције територија општине, а за друге део те територије), а фреквенција веза ретка са прилично slabим интензитетом. Због природе садржаја централне зоне, а поготову због карактера и интензитета веза, овај средишњи део се не јавља као значајнији пол развоја, нити ове функцијско-просторне јединице имају значајнији агломеративни вид утицаја. Агломерирање и интензивније коришћење простора централној зони се више јавља због њеног општег положаја, него због технолошко-функцијског карактера постојећег садржаја делатности у њој.

Други трг, трговинско-снабдевачко-складишни нуклеус у југозападном делу насеља представља зачетак секундарног пола у структури насеља. Њега сачињавају складиште грађевинског материјала, трговина на мало и неколико занатских радњи у околини. Овај нуклеус је комплементарно везан мање за околне стамбене делове Голупца, а више за укупну просторну структуру насеља. Уствари, овај нуклеус својом функцијом покрива простор и Голупца и нека од оближњих сеоских насеља. За разлику од главног пола развоја у средишту насеља, овај секундарни пол има мање повољан положај у оквиру насеља, далеко краћи развојни циклус са непостојањем разноврсне функционалне структуре. Његова предност у односу на неке друге делове насеља је — што се налази на правцу главног савременог ширења насеља, и што обављање његове спољне функције не оптерећује постојећу уличну мрежу.

Стамбена зона покрива највећи део просторне структуре Голупца. У оквиру ње се налази и неколико објеката и површина других намена (дом здравља, црква, гробље, депонија смећа, фудбалско игралиште и сл.). Ова зона представља такав вид просторно-функцијске структуре насеља, да, заједно са централном зоном и нуклеусом у југозападном делу, полази од животних активности везаних за организацију живота и рада становништва у насељу (19, 181—183). Стамбени, највећи део насеља је комплементарно и функционално повезан са поменутиим, главним и секундарним половима у насељу.

Дунав, околне шуме и зелене површине, као делови природне средине имају улогу задовољавања потреба становништва Голупца. У том смислу се и они могу сматрати елементима просторне структуре насеља.

Ск. 7. — Голубац — постојећа просторно-функцијска структура (21)

Fig. 7. — Golubac — spatial organization of the settlement

1 — граница по ГУП-у (27); 2 — централна зона; 3 — снабдевачки центар; 4 — зоне друштвених делатности; 5 — зоне становања; 6 — зоне рекреације; 7 — гробље; 8 — обрадиво-шумске површине

Закључак. — На основу положаја и осталих фактора развоја насеља, развио се Голубац са, поменутих, следећим карактеристикама:

— Насеље је варошица са око 2000 становника и малим порастом броја становника у послератном периоду.

— Функцијска структура је прилично слабо расчлањена, поготову хијерархијски. Самим тим је у облик насеља издужен у правцу запад—исток. Развио се као последица морфолошких карактеристика терена, правца пружања магистралне саобраћајнице и везаности живота и активности овог насеља за Дунав.

— У просторној структури насеља могу се издвојити две компоненте од којих свака има извесне особености али и карактеристике оне друге. Прва компонента је централни део насеља. То је и основни пол веза и пружања услуга становништву и у насељу, и у општини па и шире. Састављен је од елементарних просторних јединица различитих делатности. Друга компонента је стамбена зона која покрива већи део површине насеља. У оквиру ње се, у југозападном делу, издваја зачетак секундарног пола, трговинско-снабдевачки нуклеус, са положајем који му омогућава већи значај за Голубац, а и за становништво околних насеља.

— Насеље се шири ка југозападу и југу, дуж попречних саобраћајница. Ширење је најизразитије у новије време изградњом индивидуалних стамбених објеката.

— Унутрашње измене у насељу су успорене у новије време, а биле су најинтензивније у послералном периоду до седамдесетих година.

У наредном периоду се, на основу досадашњих тенденција, не очекује битнија промена у насељу Голубац ни у популационом, ни морфолошком, а ни у функционалном смислу. На почетку следећег века прогнозира се да ће бити око 2.220 становника у насељу (25), очекује се да ће Голубац наставити своје споро ширење ка југозападу и југу изградњом, углавном, индивидуалних стамбених објеката. Не очекују се битне промене у изградњи нових привредних и објеката друштвеног стандарда.

Главна улица са делом насеља до обале Дунава, са својим садржајем, биће и даље главни пол веза кретања становништва робе и информација у насељу. Секундарни пол, чији је зачетак већ изражен на саобраћајници из правца Малешева, ће ојачати и проширити свој садржај, функцијску структуру.

ЛИТЕРАТУРА

1. С. Вујадиновић: *Насеља у сливу Пека*; Научна књига; Београд; 1949.
2. О. Савић: *Градови и мања средишта источне Србије*; Посебно издање, књ. 27; Географског института „Јован Цвијић”; САНУ; Београд 1977.
3. Ј. Цвијић: *Балканско полуострво*. Сабрана дела, књига 2, Београд 1987.
4. М. Мirković: *Rimski gradovi na Dunavu i Gornjoj Meziji*; Arheološko društvo Jugoslavije; Beograd; 1968.
5. А. Дероко: *Srednjevekovni gradovi na Dunavu*; Beograd; 1964.
6. Б. Којић: *Варошице у Србији XIX века*; Институт за архитектуру и урбанизам Србије; Београд; 1970.
7. Ф. Каниц: *Србија — Земља и становништво* (од римског доба до краја XIX века); Рад; Београд; 1985.
8. *Alt — Moldova zone 27 kol. XXV karta u razmeri 1 : 75.000*. K.u.k. Militargeographisches Institut; Unterkft; 1914.
9. *Golubac L-34-128-A-b karta u razmeri 1 : 25.000*. Главна геодетска управа; Народна Република Србија; Београд; 1947.
10. *Golubac 081-3-2, topografska karta 1 : 25.000*; Vojnogeografski institut; Beograd; 1968.
11. *Карта Голупца* из 1985. умањена са размере 1:50.000.

12. *Подаци са терена из 1987. године.*
13. *Golubac — urbanistički plan; Elementi GUP-a; Energoprojekt; Beograd; 1981.*
14. *Подаци са терена из 1989. године.*
15. В. Максимовић: *Urbanizam u Srbiji; Beograd; 1938.*
16. *Popis stanova 1961. Stanovi u naseljima pretežno gradskog karaktera. Savezni zavod za statistiku, Beograd 1966.*
17. *Popis stanovništva i stanova 1971. Stanovništvo — stanovništvo i domaćinstva 1948, 1953, 1961. i 1971. godine i stanovi u 1971. godini*
18. *Stambene jedinice prema broju i površini, prema korišćenju, svojini, godini izgradnje, opremljenosti, instalacijama i nastanjenosti. Beograd 1984.*
19. А. Вељковић: *Елементи за системски приступ у географском проучавању града. Зборник радова књ. 40; Географског института „Јован Цвијић”, САНУ, Београд 1988.*
20. О. Д. Пирх: *Путовање по Србији у години 1829; Академија наука; Београд; 1899.*
21. *Golubac — plan naselja 1:5.000 iz 1985. godine. Energoprojekt, Beograd*
22. А. Мариновић-Узелас: *Теорија намјене површина у urbanizmu; Tehnička knjiga; Zagreb; 1989.*
23. Р. Галић: *Urbano zoniranje; Makedonska knjiga; Skoplje; 1980.*
24. Б. Кирбџус: *Геоморфолошки потенцијали значајни за коришћење простора на подручју општине Голубац; Зборник радова, књ. 42; Географског института „Јован Цвијић” САНУ; Београд; 1990.*
25. Г. Војковић: *Становање у општини Голубац; Зборник радова књ. 42; Географског института „Јован Цвијић”, САНУ; Београд; 1990.*
26. Р. Бркић и Б. Тошић: *Просторно-привредна структура општине Голубац; Зборник радова, књ. 42; Географског института „Јован Цвијић”, САНУ; Београд, 1990.*

Sum m a r y

BRANKA TOŠIĆ

SPATIAL STRUCTURE OF THE SETTLEMENT GOLUBAC

Geographic, traffic and other regional factors have had great influence on formation and development of Golubac from earliest times. The settlement is considered to have been founded during Roman rule, when there was a Roman castle on the territory of the Settlement. In mediaeval Second World War, Golubac was a settlement where agriculture and crafts were predominant activities. Nor did the industrialization in the postwar period bring significant changes in respect of its development.

Today Golubac has about 2000 inhabitants. This is an elongated settlement, extending westwards and eastwards, and expanding towards the south-southwest.

Public services and dwelling houses are mostly located in the main street parallel to the bank of the Danube. This part of the settlement, consisting of the elementary spatial units of various activities, represents the primary pole, i.e. the centre of communications and service activities. The rest of the settlement is mostly residential area extending towards the south along several traffic arteries. The southwest part of the settlement represents the secondary pole, i.e. storage nucleus, which, owing to its location and function cover not only the settlement as a whole, but also some villages in its environs.